

lijkheidsideaal, voeren verbitterd het pleit om de grenzen der nieuwe wetenschapsmethode.

Descartes capituleerde voor de irrationeele eischen van het persoonlijkheidsideaal. Naast Hobbes voerde hij de mathematisch-mechanistische methode met de uiterste energie door op het geheele veld der anorganische en organische natuur, vernietigde hij de Aristotelisch-Thomistische beschouwing der substantieele vormen, maar voor de ziel, de draagster der persoonlijkheid, maakte hij halt. Als twee „Substanzen” zonder eenige onderlinge relatie stelde hij ziel en lichaam naast elkander.

Hobbes daarentegen, gegrepen door het continuïteitsideaal, gelijk het hem in Galilei's mathematisch wetenschapsbegrip voor oogen stond, wilde geen grenzen voor de mathematische methode erkennen. Welke rechter kon over de *actio finium regundorum* beslissen? Wanneer de souvereiniteit der rede eenmaal aanvaard was, dan moest met haar heerschappij ernst gemaakt. Lichaam en beweging, ziedaar de noemer, waartoe alle verschijnselen in natuur en geesteswereld moesten worden herleid, wilden zij in de rekening der mathematische logica ingaan. In het conatusbegrip werd de continuïteit in de beweging zelve gewaarborgd.

Zouden recht en staat inderdaad, gelijk de humanistische natuurrechtsleer vanaf Grotius pretendeerde, langs mathematischen weg op eeuwige, onveranderlijke redebeginselen worden gefundeerd, dan moest eerst naar den Platonischen eisch logisch rekenschap worden gegeven van de hypothese, die in de natuurrechtelijke deductieketen als uitgangspunt had te dienen; dan moest eerst de logische samenhang tusschen de wetten van recht en staat en de mechanisch-mathematische wetten der beweging worden gewaarborgd. Ziedaar het program der continuïteit, tot welks uitvoering de gebieden van het *zijn* en van het *zoo behooren* door de mathematische scheppingsmethode in een logisch eenheidsverband moesten worden gebracht. In Spinoza's monisme werd recht identiek met macht. De laatste consequentie uit het wetenschapsideaal was hier in materialistischen zin getrokken.

Zie daar, hoe de innerlijke antinomie in de grondslagen der humanistische levens- en wereldbeschouwing haar eerste nog ruwe belichaming kreeg in den strijd tusschen het z.g. idealisme van Descartes en het z.g. materialisme van Hobbes.

Geen diepere principieele scheidslijn verdeelde deze humanisten. Idealisme en materialisme waren niets dan polaire spanningen binnen eenzelfde veld van levens- en wereldbeschouwing: spanningen tusschen wetenschapsideaal en persoonlijkheidsideaal. Schier ongemerkt konden dit idealisme en materialisme in elkander overgaan.

Een groote verfijning gewerd deze innerlijke spanning in **Leibniz'** wijsbegeerte, die naar een verzoening tusschen het wetenschapsideaal en het persoonlijkheidsideaal, naar een compromis tusschen de mathematisch-mechanische wereldbeschouwing en de teleologische en organische levensbeschouwing streefde. In het door Leibniz in de differentiaal- en integraal-